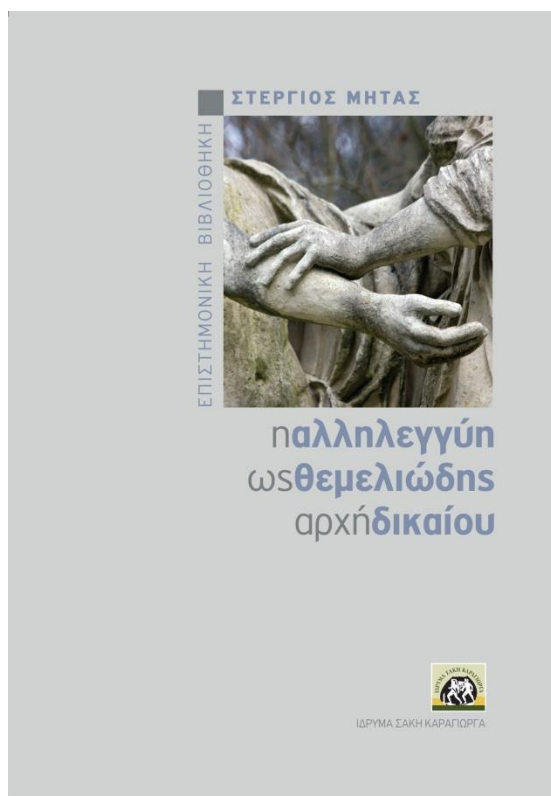

Στέργιος Μήτας, *Η αλληλεγγύη ως θεμελιώδης αρχή δικαίου*, Αθήνα 2015, σελ. 211

Από τις «τρεις θεότητες του νεωτερικού πανθέου» (ελευθερία – ισότητα – αλληλεγγύη), η τρίτη υπήρξε η λιγότερο καλότυχη. Συζητήσεις γύρω από το νόημα και τα όρια της ελευθερίας, το βάθος και το πλάτος της ισότητας, δεν έλειψαν ποτέ. Όμως, η αλληλεγγύη παρέμεινε η αφανής πτυχή του τρίπτυχου, σκιώδης για τη φιλοσοφία, την πολιτική θεωρία ή τη νομική επιστήμη. Τις λίγες, δε, φορές που η σιωπή γύρω από την έννοια λύεται, τούτο συμβαίνει με την πρόσληψή της είτε ως απλού *φυσικού αισθήματος* (κάτι εν ολίγοις, αδιάφορο για την έννομη συμβίωση) είτε ως *αυτοπροαίρετου καθήκοντος* (κάτι που σε πολιτεία δικαίου συνιστά, απλά, μια αντίφαση).

Η μελέτη μας προτείνει ένα εναλλακτικό τύπο φιλοσοφικής θεμελίωσης της αλληλεγγύης, που επιτελεί *κριτική λειτουργία*, τόσο έναντι θεωριών που αρνούνται (ή αποσιωπούν) τη δεσμευτική υφή της αλληλεγγύης, όσο και ι-

στορικών-κοινωνικών συνθηκών που τη διακυβεύουν ευθέως.

Η αλληλεγγύη αναπαριστά, κατ' αρχάς, μια θεμελιώδη αρχή δικαιοσύνης, όρο δυνατότητας για έννομη συμβίωση άξια λόγου. Και, κατά δεύτερον, μια συμφυή αρχή συνταγματικού δικαίου, η οποία εγκλείει το εξής κανονιστικό περιεχόμενο: Στην *καταφατική διάσταση* της αρχής, καθένας αξιώνει από το οργανωμένο πολιτικό σύνολο βιοτική αυτοτέλεια, όπως επίσης, στην *αποφατική διάσταση* της αρχής, καθένας οφείλει να συμβάλλει στην κατοχύρωση της βιοτικής αυτοτέλειας των άλλων. Δομείται, έτσι, ένα θεμελιακό δίπολο δικαιώματος-χρέους το οποίο μάλιστα λειτουργεί αμφοτεροβαρώς: οι πολίτες αξιώνουν βιοτική αυτοτέλεια, σύστοιχη προς ένα χρέος αλληλεγγύης που υπέχουν αμοιβαίως, καθώς και η πολιτεία αξιώνει τη συμβολή των πολιτών στην εμπέδωση κοινωνικής αλληλεγγύης, σύστοιχα προς το χρέος που φέρει για εδραίωση θεσμών ουσιαστικού και εμβραθυμένου κοινωνικού κράτους.